

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

**İKİNCİ BÖLÜM
KARAR****İBRAHİM KAYA BAŞVURUSU**

Başvuru Numarası : 2017/29474
Karar Tarihi : 28/1/2020

Başkan : Recep KÖMÜRCÜ
Üyeler : Celal Mümtaz AKINCI
Muammer TOPAL
M. Emin KUZ
Recai AKYEL
Raportörler : Akif YILDIRIM
Cafıye Ece YALIM
Başvurucu : İbrahim KAYA
Vekili : Av. Ash Serap EKMEN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, başvurucuya (saniğa) gerekçeli karar tebliğ edilmeden dosyanın kanun yolu denetimi yapan mahkemeye gönderilmesi nedeniyle savunma için gerekli zaman ve kolaylıklardan yararlanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 13/7/2017 tarihinde yapılmıştır.
3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.
4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.
5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.
6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.
7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresi içinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. İstanbul Anadolu 12. Ağır Ceza Mahkemesinin (Mahkeme) 1/3/2017 tarihli kararı ile başvurucunun, bilişim sistemleri banka veya kredi kurumlarının araç olarak kullanılması suretiyle dolandırıcılık suçundan 2 yıl 6 ay hapis ve 4.000 TL adli para cezasına mahkûmiyetine karar verilmiştir. Hüküm 1/3/2017 tarihli celsede tefhim edilmiştir.

10. Başvurucu, mahkûmiyet kararının tefhiminden sonra süresi içinde istinaf kanun yoluna başvurmuş; mahkûmiyet kararının usul ve yasaya aykırı olduğunu, gerekçeli kararın tebliğinden sonra ayrıntılı olarak istinaf yoluna başvuru nedenlerini açıklayacağını belirtmiştir.

11. Hükme karşı istinaf yoluna başvurulduğu Mahkemece öğrenilmesine rağmen gerekçeli karar başvurucuya tebliğ edilmemiştir. Mahkeme 27/9/2019 tarihli yazısında sanığın yüzüne karşı hüküm verildiğinden gerekçeli kararın tebliğ edilmediğini belirtmiştir. Dosya, sanık tarafından gerekçeli istinaf nedenleri sunulmaksızın İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 22. Ceza Dairesine (Bölge Adliye Mahkemesi) gönderilmiştir.

12. Bölge Adliye Mahkemesi 26/4/2017 tarihinde istinaf talebini esastan reddetmiştir.

13. Başvurucu, istinaf başvurusunun esastan reddine dair kararı 16/6/2017 tarihinde öğrenmiştir.

14. Başvurucu 13/7/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

15. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun istinaf istemi ve süresi başlıklı 273. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"İstinaf istemi, hükmün açıklanmasından itibaren yedi gün içinde hükmü veren mahkemeye bir dilekçe verilmesi veya zabıt kâtibine bir beyanda bulunulması suretiyle yapılır..."

16. 5271 sayılı Kanun'un 275. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Hüküm, istinaf yoluna başvuran Cumhuriyet savcısına veya ilgililere gerekçesiyle birlikte açıklanmamışsa; hükme karşı istinaf yoluna başvurulduğunun mahkemece öğrenilmesinden itibaren gerekçe, yedi gün içinde tebliğ edilir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Mahkemenin 28/1/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Savunma İçin Gerekli Zaman ve Kolaylıklardan Yararlanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia Yönünden

1. Başvurucunun İddiası ve Bakanlık görüşü

18. Başvurucu; gerekçeli kararın kendisine tebliğ edilmediğini, ayrıntılı itiraz dilekçesi sunmadan istinaf başvurusunun incelenerek reddedildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

19. Bakanlık görüşünde; ceza muhakemesi hukuku ilkeleri uyarınca Cumhuriyet savcısı dışında istinaf başvurusunda bulunanların istinaf yargılamasında sebep göstermelerinin zorunlu tutulmaması nedeniyle istinaf mahkemesinin ileri sürülen sebeplere bağlı olmaksızın kararı tüm yönleriyle inceleyebilecek olduğu, bu nedenle somut olayda başvurunun gerekçeli istinaf dilekçesi istinamaması nedeniyle ilk derece mahkemesi kararının hukuki ve maddi yönden denetlenmesi imkânından mahrum kalmadığı, somut olayda istinaf mahkemesinin başvuru müdafiinin istinaf talebini kabul ederek inceleme yaptığı ve dosyanın esasına girdiği belirtilmiştir.

20. Bakanlık görüşüne karşı başvuru formundaki iddialarını tekrar etmiştir.

2. Değerlendirme

21. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddiaları savunma için gerekli kolaylıklara sahip olma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

22. Anayasa'nın "*Hak arama hürriyeti*" kenar başlıklı 36. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınmaz."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

23. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

24. Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca herkes *savunma* ve *adil yargılanma* hakkına sahiptir. Savunma hakkının sağladığı *güvenceler*, esasen adil yargılanma hakkı içinde yer almaktadır. Savunma hakkı, hukuk devleti ilkesinin gereklerinden ve adil yargılanma hakkının önemli güvencelerinden biri olması nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesinde ayrıca ifade edilmiştir (*Ufuk Rifat Çobanoğlu*, B. No: 2014/6971, 1/2/2017, § 35).

25. Ceza yargılamasında savunma hakkının güvence altına alınması, demokratik toplumun temel ilkelerindedir (*Erol Aydeğer*, B. No: 2013/4784, 7/3/2014, § 32). İddiaya karşı savunma imkânı tanınmadığı sürece adil muhakeme yapılması mümkün değildir.

26. Suç isnadı altındaki kişiye savunma hakkının şeklen değil gerçek anlamda sağlanması gerekir. Bunun için suç isnadı altındaki kişi, savunma için yeterli imkânı yani gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmalıdır. Bu itibarla anılan güvence adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriğine dâhil ve bu hakkın doğal sonucudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine *adil yargılanma* ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (b) bendinde, bir suç ile itham edilen herkesin savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkı düzenlenmiştir (*Ufuk Rifat Çobanoğlu*, § 37).

27. Anayasa Mahkemesi de savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının Anayasa'nın 36. maddesinde belirtilen *adil yargılanma* kavramı yanında *meşru vasıta ve yollardan yararlanma* kavramının da kapsamında olduğunu belirtmiştir (AYM, E.1992/8, K.1992/39, 16/6/1992).

28. Savunma için *gerekli kolaylık* kavramı şüpheliye/sanığa savunma için yardımcı olacak veya olabilecek zorunlu olan imkânları ifade etmekte ve *silahların eşitliğini* sağlamayı amaçlamaktadır. Suç isnadı altındaki kişiye sağlanması zorunlu kolaylıklar, savunma için *gerekli* olanlardır. Kişinin beraat etmesini veya cezasının azaltılmasını sağlayabilecek delil niteliğindeki belgelere erişimine ve müdafiiyle görüşmesine izin verilmesi, gerekçeli kararın tebliğ edilmesi ve yargılama esnasında esaslı değişikliklerden haberdar edilmesi sağlanacak kolaylıklardır (*Ufuk Rifat Çobanoğlu*, § 45).

29. Kanun yoluna başvuru süresi tefhimle başlayan kişinin gerekçeli karar tebliğ edilmeden kanun yoluna başvurmak zorunda kalması durumunda gerekçesini bilmediği karar veya hükme karşı kanun yoluna başvuru hakkını gereği gibi kullandığı söylenemeyeceği gibi kanun yoluna başvurma nedenlerini bilmeyen kanun yolu merciinin de kanun yolu incelemesini sağlıklı bir şekilde yapması da mümkün değildir (temyiz kanun yolu bakımından benzer değerlendirmeler için bkz. *Vesim Parlak*, B. No: 2012/1034, 20/3/2014).

30. Anılan anayasal hak, ilgili usul kanunlarında da düzenlenmiştir. Nitekim bu amaçla 5271 sayılı Kanun'un 273. maddesinin (1) numaralı fıkrasında istinaf kanun yoluna, 291. maddesinin (1) numaralı fıkrasında ise temyiz kanun yoluna başvurma süresinin hükmün açıklanmasından itibaren başlayacağı belirtilmişken aynı Kanun'un 275. maddesinin (2) numaralı fıkrası ve 293. maddesinin (2) numaralı fıkrasıyla, hükmün gerekçesiyle birlikte açıklanmaması hâlinde istinaf ve temyiz kanun yollarına başvurulduğunun öğrenilmesinden itibaren yedi gün içinde gerekçenin tebliğ edilmesi zorunluluğu getirilmiştir.

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

31. Somut olayda Mahkemece 1/3/2017 tarihli celsede dolandırıcılık suçundan başvuruçunun mahkûmiyetine karar verilerek hüküm başvuruya tefhim edilmiştir. Mahkeme tefhim ettiği kısa kararda, mahkûmiyet kararının gerekçesine dair bir açıklamada bulunmamıştır.

32. Başvurucu mahkûmiyet kararının usul ve yasaya aykırı olduğunu iddia ederek süresi içinde istinaf kanun yoluna başvurmuş ve dilekçesinde, istinaf kanun yoluna başvurma nedenlerini gerekçeli kararın tebliğinden sonra ayrıntılı olarak bildireceğini belirtmiştir. Başvurucuya Mahkemenin gerekçeli kararı tebliğ edilmemiştir. Bölge Adliye Mahkemesi 26/4/2017 tarihinde başvurucunun *istinaf başvurusunun esasın reddine* karar vermiştir.

33. Somut olayda, başvurucuya gerekçeli karar tebliğ edilip başvurucunun ayrıntılı istinaf sebeplerini ileri sürmesi beklenmeden dosyanın Bölge Adliye Mahkemesine gönderildiği ve bu sebeple başvurucunun kanun yoluna başvurma nedenlerini sunmadığı anlaşılmaktadır. Kanun yoluna başvuru süresi tefhimle başlayan başvurucunun gerekçesini bilmediği bir hükme karşı istinaf kanun yoluna başvuru hakkını gereği gibi kullandığı söylenemez. Başvurucunun beraat etmesini veya cezasının azaltılmasını sağlayabilecek argümanları ileri sürebilmesi için hangi gerekçe ile cezalandırıldığını bilmesi gerekir. Dolayısıyla yargılamanın esaslı belgelerinden olan ve cezalandırmanın olgusal ve hukuksal temelini oluşturan gerekçeli kararın başvurucuya tebliğ edilmemesi, başvurucunun savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının ihlal edilmesi sonucunu doğurmuştur.

34. Açıklanan nedenlerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

35. Başvurucunun savunma için gerekli zaman ile kolaylıklara sahip olma ve mahkemeye erişim haklarının ihlal edildiğine karar verildiğinden, müdafî yardımından yararlanmadığı ve zararı gidermesi hâlinde cezadan indirim yapılacağı konusunda bilgilendirilmediği yönündeki şikâyetleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

36. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı ve (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1)Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

37. Başvurucu, ihlalin tespit edilerek sonuçlarının ortadan kaldırılması ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

38. Anayasa Mahkemesinin *Mehmet Doğan* kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (*Aligül Alkaya ve diğerleri (2)*, B.No: 2016/12506, 7/11/2019).

39. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin, yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (*Mehmet Doğan*, §§ 55, 57).

40. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanunun 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İhtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülünen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemezsizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir. (*Mehmet Doğan*, §§ 58-59; *Aligül Alkaya ve diğerleri (2)*, §§ 57-59, 66-67).

41. İlk derece mahkemesince gerekçeli karar tebliğ edilmeden gönderilen dosyada başvuru aleyhine Bölge Adliye Mahkemesi tarafından karar verilmesi nedeniyle savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla ihlalin, ilk derece mahkemesinin gerekçeli kararının samığa tebliği sağlanmadan istinaf istemini değerlendiren Bölge Adliye Mahkemesi kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

42. Bu durumda, savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlal ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin, gerekçeli kararı başvuruca tebliğ edip ona gerekçeli istinaf dilekçesi hazırlaması için belli bir süre tanındıktan sonra dosyayı yeniden yargılama yapılması amacıyla İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 22. Ceza Dairesine göndermesi için İstanbul (Anadolu) 12. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2016/378, K.2017/67) gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

43. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

44. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harçtan ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması amacıyla İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 22. Ceza Dairesine gönderilmek üzere İstanbul (Anadolu) 12. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2016/378, K.2017/67) GÖNDERİLMESİNE,

D. Tazminata ilişkin talebin REDDİNE,

E. 257,50 TL harçtan ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/1/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Recep KÖMÜRCÜ

Üye
Celal Mümtaz AKINCI

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M.Emin KUZ

Üye
Recai AKYEL